

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М.П. ДРАГОМАНОВА**

БОЯТЮК ОЛЕНА ВАСИЛІВНА

УДК: 1:[351.862.4:004.7:37](043.3)

**БЕЗПЕКОВИЙ ВИМІР ВИКОРИСТАННЯ
СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ В ОСВІТІ**

09.00.10 – філософія освіти

Автореферат

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата філософських наук

Київ – 2016

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі інновацій та інформаційної діяльності в освіті Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник – доктор філософських наук, професор
Нестеренко Галина Олегівна,
Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова, в.о. завідувача кафедри
інновацій та інформаційної діяльності в освіті.

Офіційні опоненти: доктор філософських наук, професор
Джура Олександр Дмитрович,
Бурштинський енергетичний коледж
Івано-Франківського національного технічного
університету нафти і газу, директор;

доктор філософських наук, доцент
Москалик Геннадій Федорович,
Кременчуцький національний університет
імені Михайла Остроградського, професор
кафедри психології, педагогіки та філософії.

Захист відбудеться 30 червня 2016 року о 15.30 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.053.16 Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова за адресою: 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова за адресою: 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

Автореферат розісланий 30 травня 2016 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

О.П. Кивлюк

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Освіта як засіб самовідтворення суспільства постійно привертає увагу науковців вітчизняного та зарубіжного простору. Будучи однією з найвищих іпостасей та базисною складовою наступності поколінь, освіта дозволяє будь-якому індивіду бути інтелектуально-збагаченим та мати можливість забезпечувати життя своєї родини, а також сприяти розвитку нації та нарощуванню потенціалу держави. Сьогодні, коли мірилом цивілізаційного розвитку є освіченість нації, а багатством суспільства – вміння володіти актуальною інформацією – освіта стає основним пріоритетом і базою, яка постійно примножує загальний потенціал держави.

Освіта як компонент гуманітарної сфери безпосередньо впливає на формування й розвиток моральних, гуманістичних, громадянських цінностей і пріоритетів членів суспільства, - а тому виступає стратегічно-орієнтованим чинником забезпечення стабільності країни та безпеки нації.

Вплив освіти на безпеку держави – не єдина її актуальна особливість. Інша яскрава характеристика освіти, що стає все виразнішою з розвитком інформаційної цивілізації, – це її нерозривний зв'язок із цифровою культурою, мережевими технологіями, відкритим дистанційним навчанням. Ми живемо в еру мережевого суспільства, і це відбивається в тому числі на освітніх процесах.

Найбільш відповідна форма освіти для мережевого суспільства – мережева освіта – інтенсивно розвивається в провідних країнах світу. Її проявами стають як розгортання масових відкритих онлайн-курсів, так і щоденне застосування в навчальній аудиторії смартфонів, планшетних комп'ютерів, нетбуків, із забезпеченням доступу до інтернету в усьому навчальному закладі. Дистанційна освіта на цьому фоні стає буденним явищем. На жаль, в Україні ці форми залишаються інноваціями і серйозного розвитку не отримують. Це обумовлено як матеріально-технічними й фінансовими перешкодами, так і чисельністю організаційно-управлінських причин, і психологічним спротивом частини вчителів, які не хочуть виходити за межі консервативних підходів до навчання.

Разом із тим, мережева освіта стає дедалі необхіднішою. Без достатнього рівня мережевої освіти неможливий і розвиток мережевого суспільства, адже освіта належить до чинників прогресивного руху соціуму. Також мережеві форми освіти можуть найефективніше забезпечити її безперервність, необхідну в умовах величезних потоків інформації та швидкого застарівання знань.

З іншого боку, мережева освіта є одним із чинників впливу і на безпеку держави, бо інформація, яка в мережевому просторі поширюється дуже швидко і не зовсім контролюється, стосується не лише змісту навчальних дисциплін. Вона в цілому характеризує соціально-політичні та комунікаційні процеси, впливає на національну самосвідомість та ідентичність громадян.

У цьому контексті особливо актуальним стає дослідження та використання соціальних мереж, які дають більше можливостей для інформаційного обміну та поширення цінностей і стають засобом не лише здобуття нової інформації, але й популяризації національних інтересів. Тому і при аналізі можливостей впливу освіти на збереження національної ідентичності, національних інтересів,

національної свідомості і єдиної культури, не можна не враховувати ті новітні засоби та технології, які вже увійшли в освіту і все активніше використовуються в якості педагогічно-виховних методів як у школі, так і в освіті дорослих.

Доцільно говорити про вплив соціальних мереж, які використовуються в системі освіти та науки і можуть сприяти формуванню чи нівелюванню поглядів, цінностей, позицій учасників інформаційно-мережевого простору. Ці процеси спроможні чинити руйнівний вплив на стабільність країни та гуманітарну складову безпеки держави.

Ступінь наукового опрацювання проблеми. Питання впливу освіти на забезпечення безпеки держави, зокрема із застосуванням мережевих технологій, досліджене недостатньо. Разом із тим, є праці, в яких аналізуються загальні аспекти цієї проблематики і які можуть бути покладені у фундамент дослідження.

Окремі складові національної безпеки: загрози, можливості, напрями, завдання та наслідки, - досліджують О. Дзьобань, В. Загривенко, С. Здіорук, М. Карпенко, О. Корнієвський, В. Кремень, В. Паламарчук, Б. Парахонський, М. Степико, В. Токман; аспекти інформаційної безпеки країни зустрічаємо в працях М. Розумного, З. Ковалю, Т. Субіної, В. Петрова, В. Козубського, В. Триняка, О. Золотара, Ю. Максименка. На питаннях економічної безпеки держави зосереджують увагу С. Яременко, С. Романко, І. Мішина, Г. Лагутіна, І. Береза, І. Чорнодід, А. Крамаренко та ін. Питаннями політичної безпеки займалися Н. Белоусова, І. Бінько, М. Гончар, О. Валєвський, П. Гай-Нижник; соціальної – В. Паламарчук; екологічної – І. Третьякова, Н. Агаркова, А. Качинський; духовної – В. Баранівський. Науковці зупиняються на розгляді складових національної безпеки, стратегічних пріоритетах та шляхах забезпечення; окрему увагу присвячують загрозам та факторам забезпечення безпеки держави, оптимізації шляхів реалізації вітчизняної гуманітарної політики в контексті забезпечення національної безпеки держави; ролі вищої освіти у вирішенні проблем духовної безпеки українського суспільства тощо.

До концептуального фундаменту дослідження також необхідно покласти світоглядні розробки із питань впливу освіти на розвиток нації та на формування свідомості молоді – зокрема, таких авторів, як В. Андрущенко, Є. Бистрицький, В. Бодак, В. Вашкевич, Д. Гудков, П. Гуревич, І. Дзюба, В. Заблоцький, С. Іконнікова, А. Іщенко, М. Каган, В. Каганський, Л. Коган, С. Кримський, Б. Парахонський, І. Предборська, В. Табачковський, О. Уваркіна, В. Шинкарук, І. Зязюн, І. Сидоренко, В. Буренко, Л. Шинкаренко, Н. Горук, О. Мудра, Н. Шанідзе, Л. Сігаєва, О. Тягушева.

Серед найбільш опрацьованих аспектів проблематики освіти – такі: загальні тенденції розвитку освіти в історичному розрізі; дискусія щодо понять «неперервна освіта» та «освіта-впродовж-життя»; актуальні освітні технології; роль освіти у розвитку цивілізованого суспільства і суспільної свідомості. Інноваційні форми і технології в освіті досліджують О. Корчагова, Ю. Деркач, В. Ортинський, О. Блавицька, С. Боровкова, О. Дубасенюк, А. Зубарь, Т. Лєсіна, О. Перепаденко, В. Покась, В. Іванова, Т. Зальотіна, Г. Нєстеренко, О. Помєшун, Л. Піроженко тощо. Авторами розглянуто ефективні технології роботи в

сучасному освітньому середовищі; особливості впровадження інноваційних технологій у навчально-виховний процес; специфіку реалізації особистісно-орієнтованої освіти із застосуванням інтерактивних технологій тощо.

Окремою ланкою стоять розвідки, присвячені дослідженню нової природи соціальності, ролі соціальних мереж, цифрової культури, дистанційної освіти, хмарних технологій. Зокрема, це праці закордонних учених: М. МакЛюена, А. Тофлера, Г. Рейнгольда, Н. Лумана, Ж.Бодрієра, У. Дайзарда, Дж. Літхайма, Р. Дарендорфа, Г. Кана, С. Алстрома, Д. Белла, К. Кояма, Ф. Маклупи, Т. Умсао, Т. Стоуньєр, І. Масуд, П. Дракера, М. Кастельса, А. Ракітова, И. Мелюхіна, А. Бузгаліна, М. Шварцмана, С. Парінова, Ю. Верніка. Дослідженню цієї теми присвячені роботи і українських вчених, а саме: А. Астаф'єва, Н. Бойка, А. Іщенко, В. Буряка, М. Згуровського, О. Прогнімака, С. Данилюка, В. Попика, Є. Бондаренка, О. Власенка, В. Черненко, О. Кивлюк, О. Клименка, Д. Дубова та ін. Вченими досліджено питання впливу віртуального світу на формування культури суспільства, популяризації інформаційних технологій, медіаосвіченості та медіаосвіти; впливу соціальних мереж на людину; класифікації соціальних мереж, їх ролі та місця в роботі педагога; сутність і використання мережевих структур як ефективного інструменту оптимізації навчального процесу тощо. Все більшу увагу науковців привертають такі аспекти, як використання соціальних мереж в інформаційних війнах або в політичній конкуренції.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Викладена в дисертації концепція є складовою науково-дослідної теми «Формування управлінських компетенцій викладача вищої школи» (номер держреєстрації 0112U002111), що виконувалась в Національному педагогічному університеті імені М.П. Драгоманова на замовлення Міністерства освіти і науки України з 2012 по 2014 рр. Окремі положення дослідження отримують апробацію у виконанні Спільного європейського проекту ТЕМПУС-543873 «Підготовка педагогів та освітніх менеджерів до роботи з гетерогенними групами й організаціями (2013-2016 рр.).

Тема дисертації затверджена Вченою радою Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова 25 січня 2012 р., протокол № 4; уточнена – 24 вересня 2015 р., протокол № 3.

Метою дисертаційного дослідження є концептуальне осмислення феномену використання соціальних мереж в освіті та їх впливу на гуманітарну безпеку держави через формування відповідних цінностей. Досягнення поставленої мети можливе за реалізації таких **дослідницьких завдань**:

- уточнення світоглядного підґрунтя дослідження проблематики освіти та її особливої ролі в забезпеченні стабільності й розвитку країни;
- аналіз сучасних характеристик і форм освіти в контексті їх впливу на гуманітарну безпеку держави;
- характеристика інноваційних освітніх технологій та методів в умовах інформатизації суспільства;
- вивчення феномену соціальних мереж як інноваційного інструменту освітнього процесу;

- аналіз проблем та перспектив мережевої освіти в Україні та світі;
- визначення впливу мережевої освіти на зміцнення національної безпеки держави.

Об'єктом дослідження виступає сфера взаємодії освіти як соціального інституту та безпекової галузі.

Предметом дослідження є вплив соціальних мереж як інноваційного засобу освіти на гуманітарну безпеку держави.

Методологічна база дослідження. Основу методологічного інструментарію роботи визначили діалектичний, системний і культурологічний підходи. Синергетичний підхід дозволив проаналізувати кооперативні ефекти від використання соціальних мереж. Основними стали такі методи дослідження:

- формалізації та узагальнення – для уточнення центрального концепту дослідження та різноманітних підходів до вивчення соціальних мереж в освіті;
- класифікації і систематизації – для опрацювання існуючих поглядів і конкретизації авторської класифікації різновидів соціальних мереж;
- ретроспективного аналізу – для з'ясування залежності розвитку неперервної освіти від цивілізаційного поступу людства;
- системного аналізу – для побудови узагальненої моделі, яка відображає взаємозв'язки між сферою освіти і компонентами забезпечення безпеки держави;
- гіпотетико-дедуктивний метод і екстраполяція – для генерації висновків і розробки рекомендацій на основі опрацювання висунутих припущень.

Наукова новизна одержаних результатів.

Дослідження є цілісним доробком, який розкриває сучасний стан розвитку мережевої освіти в Україні, переваги та можливості соціальних мереж у забезпеченні безперервності освіти, потенційний вплив мережевих форм освіти на гуманітарну безпеку держави. Новизна дисертаційної праці конкретизується в наступних положеннях, які виносяться на захист:

Вперше:

- *концептуалізовано ідею про потенційний вплив соціальних мереж як чинника швидкого і ненав'язливого поширення інформації на гуманітарну безпеку держави, що реалізується в процесі як цілеспрямованого, так і стихійного використання соціальних мереж в освіті. Соціальні мережі постійно впливають на формування цінностей, норм поведінки громадян і залежно від їх змістовного наповнення можуть або чинити сприятливий вплив на забезпечення цілісності й стабільності країни, або становити загрозу для її безпеки;*

- *обґрунтовано положення, що лише за умови достатнього ступеня мережевості освіта набуває форми безперервної і може ефективно виконувати функцію розвитку актуальних для нації цінностей. Показано, що мережевість і відкритість є невід'ємними характеристиками сучасної освіти, але в Україні рівень їх розвитку характеризується як початковий, і це відставання від провідних країн світу негативно впливає на безпеку держави;*

- *виявлено суб'єктивні та об'єктивні переваги використання соціальних мереж в освіті. Об'єктивними перевагами є: можливості більш оперативних громадських обговорень проєктів державних рішень, отримання експертної*

думки, м'якого впливу на інформаційну культуру соціуму, зокрема з популяризацією національних цінностей. Суб'єктивні переваги використання соціальних мереж - позитивний ефект на рівні особистості - пов'язані з можливостями швидкого обміну інформацією; в роботі їх класифіковано на ті, які отримують педагоги, студенти (учні) та дорослі в процесі самоосвіти;

- *визначено проблеми повноцінного використання соціальних мереж як освітньої технології та загрози, які вони можуть нести для окремої особистості і суспільства в цілому.* Обґрунтовано, що на рівні соціуму загрози від використання соціальних мереж обумовлені їх неконтрольованим впливом на інформаційну культуру суспільства. Наймасштабнішими з них є можливості маніпуляції свідомістю та інформаційного зомбування, а також неперевіреність інформації, що може призводити до дезінформованості громадян і виступати чинником інформаційного протистояння або й війни між різними спільнотами.

Уточнено:

- *класифікацію соціальних мереж, що використовуються у формальній і неформальній освіті, в науці та в самоосвіті.* Такі класифікаційні критерії, як ціль використання, рівень ефективності, міра свободи, джерело використання, віковий ценз, дозволяють підтвердити значиму диференціацію і різноспрямованість існуючих соціально-освітніх мереж та уточнити їх роль в різних складових освіти;

- *класифікаційні ознаки формальної, неформальної та інформальної освіти.* Якщо неформальна освіта переважно відбувається поза навчальними закладами, на робочому місці або вдома, не має визначених часових рамок і ресурсів, то інформальна освіта здійснюється поза системою освіти як соціального інституту, тобто в ході повсякденної життєдіяльності людини; Формальна освіта відбувається в організованому, структурованому середовищі, і спрямовується на опанування певного фаху у визначеному періоді часу, з використанням конкретних ресурсів.

Подальший розвиток отримали:

- *уявлення про опосередкований вплив освіти як соціального інституту і чинника стратегічного розвитку країни на національну безпеку.* Продемонстровано, що освіта не лише впливає на досягнутий країною рівень соціально-економічного, технологічного, політичного розвитку, але й формує інформаційну культуру майбутнього покоління, фрагментарність якої може становити серйозну загрозу для цілісності держави і нації;

- *положення про необхідність поширення мережевих форм освітнього впливу з метою популяризації української культури, національної ідентичності, зміцнення української державності.* Підкреслено роль цього вектора як важливого чинника захисту національних інтересів України і обґрунтовано, що соціальні мережі можуть бути ефективним засобом його реалізації.

Теоретичне та практичне значення одержаних результатів.

У науково-методологічному плані, проведене дослідження може бути основою для більш детального опрацювання питань розвитку мережевих форм освіти як підґрунтя забезпечення її безперервності, впливу мережевої освіти на поширення в інформаційній культурі українського суспільства ідеї цілісності

української держави. Також висновки дисертаційного дослідження можуть бути використані як рекомендаційні принципи щодо розвитку мережевої освіти в Україні та її впливу на забезпечення гуманітарної безпеки держави.

Отримані теоретико-прикладні висновки щодо інноваційних технологій навчання можуть бути використані з метою оптимізації навчально-виховного процесу у середній та вищій школі. Популяризація умовиводів про переваги використання соціальних мереж в освіті дорослих, зокрема, серед слухачів курсів підвищення кваліфікації, може сприяти інтенсифікації і підвищенню ефективності самоосвіти.

Також результати проведеного аналізу історії розвитку безперервної освіти, класифікації її різновидів і рівнів, особливостей формальної, неформальної та інформальної освіти, різновидів інноваційних технологій навчання і особливостей використання в освіті різних соціальних мереж можуть знайти застосування у вищій школі та післядипломній освіті для викладання відповідних тем із педагогіки, філософії освіти, андрагогіки. Матеріали дослідження можуть використовуватись при викладанні курсів «Соціальні мережі та їх вплив на безпеку особистості», «Соціальні мережі як інноваційний освітній інструмент», «Мережеві технології в роботі студента».

Особистий внесок здобувача. В основу статей, написаних у співавторстві, покладено базові положення дисертації. У статті «Сучасні соціальні мережі як інструмент неформальної освіти» дисертантка здійснила компаративний аналіз соціальних мереж, які можуть бути використані у рамках неформальної освіти (здобувачу належить 0,5 д.а.); у публікації «Internet portals and their role in the development of the energy sector» - описала загальні та спеціалізовані інтернет-портали Польщі, Росії, України та Білорусії та розкрила їх значення в окремих галузях суспільного розвитку (здобувачу належить 0,5 д.а.).

Апробація результатів дисертації. Основні положення дослідження викладено у наукових тезах та доповідях на всеукраїнських та міжнародних науково-практичних конференціях і семінарах: «Сучасні інформаційно-телекомунікаційні технології» (Київ, 2015); «Виклики та загрози гуманітарній безпеці Української Держави» (Київ, 2015 р.); «Духовний розвиток особистості в аспекті слов'янського лінгвокраїнознавства» (Хмельницький, 2015); «Управлінські компетенції викладача вищої школи» (Київ, 2014 та 2013); «Поддержка одаренности - развитие креативности» (Витебск, 2014); «Podwyższanie kwalifikacji kadry pedagogicznej i naukowo pedagogicznej, pracującej w systemie edukacji zawodowej» (Warszawa, 2013), «Проблеми формування та розвитку інноваційної інфраструктури» (Львів, 2013); «Сучасна післядипломна освіта: традиції та інновації» (Київ, 2013, 2012 та 2011); «Освіта і культура як запорука сталого демократичного розвитку суспільства» (Київ-Луцьк-Рівне, 2012); «Компетентний педагог – потреба сьогодення» (Умань, 2012); «Єдність навчання і наукових досліджень – головний принцип університету» (Київ, 2011). Також напрацьовані положення дисертаційного дослідження отримують практичну апробацію в рамках виконання наукових проектів та при викладанні змістових модулів на курсах підвищення кваліфікації викладачів в НПУ імені М.П.Драгоманова.

Публікації: Основні положення дисертації відображено у 5 наукових статтях, з яких 4 опубліковані у фахових виданнях з філософських наук України та 1 – у закордонному періодичному виданні, а також у 11 інших публікаціях.

Структура та обсяг дисертації зумовлені змістом і метою дослідження, а також необхідністю в повному обсязі виконати поставлені концептуально-теоретичні завдання. Робота складається зі вступу, трьох розділів (поділених на підрозділи), висновків до розділів, загальних висновків та списку використаних джерел (282 позиції). Загальний обсяг дисертації – 243 сторінки, основна частина дисертації – 212 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовується актуальність теми та ступінь її наукового опрацювання, формулюються мета, завдання, об'єкт і предмет дослідження, зв'язок роботи із науковими програмами, планами, темами, наводяться положення, що претендують на наукову новизну, демонструється теоретична і практична цінність отриманих результатів.

У **першому розділі** – **«Теоретико-методологічні засади дослідження соціальних мереж в освіті»** – уточнюються основні історичні, термінологічні, методологічні параметри вивчення окресленої проблеми.

У **підрозділі 1.1.** – **«Світоглядне підґрунтя дослідження проблематики освіти та її ролі в забезпеченні стабільності й розвитку країни»** – прослідковується еволюція поглядів на феномен освіти і уточнюється сучасне значення цього поняття. Звертаючись до історико-філософських основ проблематики, автор аналізує первісну модель освіти – «пайдейя» (виховання), ідею функціонального росту духовності, перетворення матерії знання в силу пізнання (М. Шеллер, К. Ясперс, М. Фромм, В. Франкл), тлумачення освіти як засобу входження до комунікативного простору культури (Г.-Х. Гадамер), розуміння освіти як засобу існування людини як духовної, розумової та вільної одиниці (Г.Гегель). Приділено увагу погляду Ф.Ніцше на освіту як виявлення або звільнення людиною істинної сутності себе, питанням зв'язку цивілізації з освітою, зокрема ідеям Е. Тоффлера про специфіку освіти і виробництва, властиву кожній із трьох хвиль світової цивілізації.

Основні закономірності розвитку освіти розглянуто у трьох часових періодах суспільного розвитку: суспільстві премодерну, модерну та постмодерну. Автором обґрунтовано, що для культури премодерну характерним є доінституціональне буття освіти, оскільки тут основна функція полягає у некритичному сприйнятті інформації та уже наявній ієрархії цінностей. Модерна культура продукує інституалізацію освіти, оскільки в цей час вона набуває статусу автономності, формуються трансцендентальні принципи, волевиявлення громадянина виходить на перший план, відбувається професіоналізація навчання. Постмодерне суспільство поставило перед особистістю нові вимоги та нові виклики, пов'язані з НТП та НТР, що в свою чергу вимагають від громадянина lifelong education. Робиться огляд основних версій походження феномену безперервної освіти: а) «твердження про давнину

ідеї» та б) версія про виникнення безперервної освіти у зв'язку з науково-технічним прогресом.

Заявлено, що останні півстоліття все актуальнішою стає загальносвітова настанова на безперервну освіту. Адже масиви знань, корисні для людини в той чи інший момент часу стають такими великими, що протягом навчання в університеті їх засвоїти неможливо, разом із тим, інформація застаріває все швидше. Тому успішність і особистості забезпечується не засвоєнням максимуму з освітньо-професійної програми, а здатністю до постійного самонавчання, відбору релевантної інформації, гнучкістю, адаптивністю. Показано, що на сьогоднішній день принцип освіти-впродовж-життя утвердився у своїй безальтернативності.

Показано, що найбільш актуальні тенденції розвитку освіти, її форм та функцій обумовлені специфікою сучасного суспільства як мережевого утворення, зі складними переплетіннями соціокомунікативних процесів, інтенсивним обміном інформацією. Показано, що безперервність освіти – це функція, потенціал мережевого суспільства з усіма його перевагами і недоліками.

Однією з функцій освіти, яка актуалізується в контексті мережевого суспільства, і якій в попередні історичні епохи приділялось не так багато уваги, є вплив освіти на безпеку держави. Аналізу цього впливу присвячено **підрозділ 1.2. – «Сучасні характеристики й форми освіти та їх вплив на гуманітарну безпеку держави»**. Враховуючи історичний розвиток філософських та наукових поглядів на феномен освіти, автор уточнює сучасне розуміння цього терміну. З іншого боку, аналіз дефініцій проведено з урахуванням сучасної нормативно-правової бази, концептуальних документів розвитку освітньої галузі та робіт вітчизняних науковців.

У підрозділі послідовно уточнюються поняття «мережева освіта», «безперервна освіта», «освіта-впродовж-життя», «освіта дорослих», «післядипломна освіта».

Показано, що освіта, яка розгортається на засадах безперервності, посідає особливе місце в гуманітарній сфері суспільства. Адже моральні цінності, гуманістичні настанови, громадська свідомість – все це формується не лише в школі або в університеті, а протягом усього життя. Тому безперервній освіті має приділятися особлива увага в розробці гуманітарної політики держави. У цьому контексті в підрозділі проаналізовано «Національну доктрину розвитку освіти», окремий розділ якої привчений навчання-впродовж-життя, «Концепцію гуманітарного розвитку України на період до 2020 р.», в якій підкреслено важливість розвитку сучасної системи безперервної освіти як основи життєвого успіху особистості, а також розвитку дистанційного навчання. Показано, що однією з перших на вітчизняних теренах була «Концепція безперервної педагогічної освіти» (1989 р.), а загальносвітові тенденції зафіксовані Меморандумом неперервної освіти Європейського Союзу (2000 р.).

Цінності, ідеали та норми поведінки громадян, сформовані в рамках освіти, можуть або чинити сприятливий вплив на забезпечення цілісності й стабільності країни, або становити загрозу для її безпеки. Спираючись на

дефініції у законодавчих актах і в наукових розвідках, безпека держави визначається як захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави і пов'язана з цим здатність стримувати й усувати загрози національному суверенітету, територіальній цілісності, соціальному ладу й економічному розвитку. Підкреслено, що гуманітарна безпека держави як система захисту гуманітарного потенціалу нації (фізичного й психічного здоров'я, соціального благополуччя, моральності, духовності, психологічної єдності, гуманітарної активності та інтелектуального ресурсу) залежить значною мірою від освітнього впливу.

У підрозділі наголошується, що мережева освіта як необхідна вимога інформаційного суспільства і суспільства знань є найбільш актуальною формою навчально-виховного процесу. І вплив мережевої освіти на безпеку держави може бути набагато сильнішим, ніж традиційних форм навчання й виховання. Цей вплив опосередковується значними масивами інформації, яка циркулює за посередництвом мереж і так чи інакше позначається на розвитку гуманітарних цінностей громадян, що може мати як негативні, так і позитивні наслідки.

Другий розділ – «Мережева освіта як функція мережевого суспільства» – починається з виокремлення сутнісних ознак освіти в рамках мережевого суспільства. Показано, що посилення мережевого характеру освіти є основним шляхом забезпечення її реальної, а не декларативної, безперервності.

У підрозділі 2.1. – «Інноваційні освітні технології та методи в умовах інформатизації суспільства» – розкрито сутнісне наповнення понять інформатизації, виявлено, що реалізація цього процесу сьогодні є нормою в системі освіти. Оскільки мережевість освітньо-наукових комунікацій, цифрова культура, поширення дистанційних форм навчання стають все більш яскравими характеристиками освітньої діяльності, то інформаційні зрушення є однією з найбільш впливових детермінант сучасного розвитку цієї сфери.

На основі наукових поглядів і нормативних документів уточнено поняття інновацій, сутнісною рисою якого є створення чогось нового, незвичайного, неординарного та оригінального по відношенню до звичних стереотипних процесів. Підкреслено, що в прикладному значенні – це ті новостворені або вдосконалені конкурентоспроможні технології, продукція, послуги, організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно підвищують якість, ефективність та результативність навчально-виховного процесу. Таке тлумачення дозволило виокремити найбільш актуальні технології та методи, що використовуються в освітньому середовищі. Зокрема, розглянуто: імітаційні технології, кейсові методики, комп'ютерне моделювання, ігрові, тренінгові та інтерактивні технології; методи ситуативного моделювання; проектні технології; технології диференційованого навчання. З'ясовано, що всі освітні інновації включають педагогічну, науково-виробничу та соціально-економічну складову.

Серед усіх цих форм проаналізовано інформаційно-комунікаційні технології. Підкреслено, що на сучасному етапі на зміну закритій системі приходять технології відкритого характеру, зокрема дистанційна та мережева освіта. У цьому контексті охарактеризовано телеконференції (аудіо-

конференції, аудіо-графічні, відео-конференції, інтернет-конференції), чат-заняття та веб-заняття. Показано, що дедалі більшого поширення набувають електронні бібліотеки баз даних освітньої інформації, автоматизованих навчальних курсів, електронних підручників, телекомунікаційних технологій.

Обґрунтовано, що для успішного використання цих технологій педагог має відповідати певним вимогам, серед яких: вміння генерувати і продукувати нові ідеї, бути гнучким, мати високий рівень культурно-естетичного, інтелектуального та емоційного розвитку, не боятись змін, бути відкритим до нового, зокрема, до самоосвіти, і позбуватись звички конформності.

У підрозділі 2.2. – «Соціальні мережі як інноваційний інструмент освітнього процесу» – аналізується сутність і різновиди соціальних мереж, їх інноваційна роль в освітньому середовищі. Показано, що термін «соціальні мережі» первісно виник для позначення будь-якої соціальної структури, однак у сучасному дискурсі ним позначають насамперед он-лайніві мережі, створені у віртуальному просторі. Розкрито три основні шляхи використання мережевих технологій з освітньою метою: інформаційно-пошукова робота у глобальній мережі; власне дистанційне навчання; організація творчої діяльності з використанням ІКТ. Такий перелік підкреслює відсутність вікової, статусної, фахової чи культурної обмеженості у використанні соціальних мереж для освіти.

Зазначено, що в наявних наукових джерелах існує багато класифікацій соціальних мереж. На основі їх аналізу визначено чотири основних різновиди соціальних мереж, які застосовуються в освітньому середовищі. Виокремлено соціальні мережі, найбільш ефективні для використання: *у вищій школі* (Facebook, Edutoria, Twitter, Classroom 2.0); *у середній школі* (Острів знань, Партнерство в навчанні, Щоденник.ua, ВікіОсвіта); *у науковій роботі* (Facebook, Ukrainian Scientists Worldwide, Українська наукова інтернет-спільнота Вконтакте); *у самоосвіті*. Остання категорія виключає другу сторону будь-якого навчально-виховного процесу, вона не потребує цілеспрямованого організаційного, мотивуючого чи оцінного впливу, процес відбувається самоорганізовано і певною мірою має спонтанний характер. Такі мережі в свою чергу поділяються на *мережі загальної тематики* (MySpace, Facebook, Вконтакте, Однокласники), *спеціалізовані* (Last.Fm, Geni, MyChurch, Autokadabra, Livemocha, Soziety, Digg); а також *ділові* (МойКруг, Плано LinkedIn). Підкреслено, що такі мережі, як Вконтакте та Однокласники не несуть специфічно освітнього навантаження, але є дуже популярними для обміну інформацією, дозволяють спілкування у різних групах і спільнотах, позитивно сприймаються школярами та студентами і за умови їх використання для освітніх потреб роблять інформацію більш привабливою для студентів.

Також у підрозділі виокремлено ознаки використання соціальних мереж у формальній та неформальній освіті, серед яких: місце використання, джерела використання, результат мережевого навчання, цілі навчання та рівень демократичності їх використання. Обґрунтовано, що ефективність використання соціальних мереж у неформальній освіті є значно вищою,

оскільки ця форма ґрунтується на особистих інтересах та цілях учасника, що і сприяє кращому засвоєнню знань.

У третьому розділі – «Соціальні мережі як засіб сучасної освіти і чинник безпеки держави» – з одного боку, окреслено проблеми та перспективи розвитку мережевої освіти в Україні та світі, а з іншого – вплив мережевої освіти на зміцнення національної безпеки держави.

У підрозділі 3.1. – «Проблеми та перспективи розвитку мережевої освіти в Україні та світі» – окреслено загальні тенденції розвитку останньої, які наразі домінують в українському суспільстві та впливають на його гуманітарну безпеку. Обґрунтовано, що мережева освіта в Україні перебуває на етапі формування, так само як і розвиток інноваційного типу суспільної свідомості. Такі умовиводи пов'язані з наступними фактами: порівняно з провідними країнами світу, рівень знань іноземних мов та комп'ютерної грамотності українців є досить низьким; якщо на Заході питання штучного інтелекту є нормою, то в Україні тільки ведеться мова про можливі розробки в цій галузі; якщо в США активно реалізується система он-лайн шкіл, то для середньої освіти в Україні її впровадження не допускається можливим; якщо в країнах Африки система навчання «plazma-teacher» набуває все більшої актуальності – то в українському суспільстві це не розглядається як допустимий варіант підготовки учнів, адже потребує додаткових коштів на обладнання. Подібний розрив характеризує і використання соціальних мереж, які є невід'ємною складовою інформаційного обміну та інструментом мережевого соціуму. Соціальні мережі активно використовуються в системі освіти і науки у США та Європі, але більшість українців через консервативний психологічний спротив не використовують їх навіть для отримання інформації.

Систематизовано фактори, які гальмують процеси інформатизації та розвитку мережовості українського суспільства. Серед них, у першу чергу, - спадковий радянський етатизм, який обумовлює домінування консервативного мислення та неприйняття змін і сприяє закритості інформаційного простору. По-друге, в Україні практично відсутня комплексна державна програма розвитку науково-освітньої мережі. По-третє, порівняно з провідними країнами, слабкою є фінансова та організаційна підтримка інформаційних розробок з боку державних інституцій. Також слабо реалізуються заходи щодо приєднання Українського науково-освітнього інформаційного сегменту до європейського і світового інформаційного простору. Також конкретизовано проблеми і загрози від використання соціальних мереж в освіті.

Українська освіта наразі потребує перебудови не тільки на рівні міністерств, відомств, законодавчих інституцій, але й у середовищі самих навчальних закладів. На локальному рівні першочерговими проблемами, які гальмують процеси інформатизації та мережовості в освіті, є: недостатньо висока інформаційна компетентність педагогів; слабка самомотивація до змін, зокрема в середній освіті; низький рівень інформаційно-комунікативної грамотності, особливо в сільських школах; невисокий рівень мережевого етикету; значні трудовитрати педагога на розробку навчальних матеріалів для мережевого використання, на організацію та підтримку мережевого

навчального процесу; неготовність значної кількості педагогів до впровадження інформаційних технологій у навчальний процес; непоширеність відкритого доступу до інтернету в навчальних аудиторіях та ін.

У підрозділі 3.2. – Вплив мережевої освіти на зміцнення національної безпеки держави – окреслено подальші напрями розвитку мережевої освіти як одного з феноменів постіндустріальної цивілізації. Систематизовано основні фактори на державному, організаційному та особистісному рівнях, необхідні для реалізації зазначеного завдання. Найбільш значимими факторами подолання інформаційного відставання України від розвинених держав і розвитку мережевого суспільства *на державному рівні* є: прийняття та закріплення нормативних документів, які сприятимуть розвитку та захищеності інформаційного суспільства; активне включення України у світові комунікаційні процеси; розробка власної концепції інформаційного розвитку (на основі ретельного аналізу українських реалій); затвердження програм підтримки науково-освітніх мереж; закріплення на державному рівні програм фінансової підтримки молодих вчених, які створюють ноу-хау в галузі інформаційних систем та технологій; фінансова підтримка з боку держави щодо закупівлі інформаційних технологій для системи освіти. *На організаційному рівні* необхідно створити розвинену телекомунікаційну інфраструктуру; посилити навчальні програми модулями інформаційного спрямування; відкрити на базі ВНЗ курси з питань медіа-освіти для вчителів та викладачів всіх галузей знань; передбачити в кошторисах університетів кошти на закупівлю комп'ютерного обладнання та технічного оснащення; систематично проводити он-лайн курси для всіх прошарків населення без вікових, статусних чи будь яких інших обмежень; вивчити потреби в інформаційних знаннях громадян тощо. *На рівні особистісного* доцільним стане орієнтація громадян на використання мережевого простору не з метою розваг, а з метою навчання, самонавчання та саморозвитку.

Обґрунтовано, що активізація використання соціальних мереж для навчальних цілей є важливим чинником розвитку мережевої освіти. Систематизовано переваги, які дає використання соціальних мереж в освіті – з одного боку, на рівні особистості (педагогу чи студенту), з іншого – на рівні суспільства і держави в цілому. Серед останніх проаналізовано такі: участь освітян і науковців у громадських обговореннях освітянських проєктів; багатогранний розвиток інформаційної культури суспільства; можливість інформування та участі у наукових, освітніх, бізнесових проєктах, спрямованих на вирішення науково-освітнянських проблем; зручність отримання необхідної інформації, яка формує погляди, цінності, ідеологію, що у свою чергу впливає на громадянське виховання; можливості створення єдиного інформаційного педагогічного ресурсу. Підкреслено, що соціальні мережі, порівняно з іншими засобами інформування, характеризуються більшою відкритістю, гнучкістю, швидким поширенням інформації цілеспрямовано на певні соціальні групи користувачів. У зв'язку з цим мережеві технології є зручним засобом поширення національних цінностей серед молоді, отримання альтернативної інформації для її неупередженого аналізу та перевірки достовірності, розвитку

навичок критичного ставлення до отримуваної інформації на предмет її маніпулятивності та пропагандизму.

Реалізація зазначених напрямів сприятиме розвитку мережевої освіти, яка є необхідною передумовою реального розвитку безперервного навчання. Нація, здатна до навчання-впродовж-життя, є більш конкурентоспроможною, оскільки складається з активних, відкритих до нового, ініціативних, самомотивованих і самодисциплінованих особистостей, відповідальних не тільки за свої знання і власне життя, але і за долю своєї держави.

ВИСНОВКИ

1. Сучасний етап розвитку цивілізації характеризується зростанням обсягів і варіативності інформації, інтенсифікацією процесів інформаційного обміну, зростанням ролі мережовості у проявах реального та віртуального світів. За цих обставин значення освіти як засобу пошуку суспільних компромісів, утвердження й популяризації національних інтересів стає все вагомішим. Освіта в єдності масових стандартизованих процедур і самонавчання постає дієвим механізмом формування інформаційної культури особистості та суспільства, яка може сприяти або перешкоджати консолідації національної спільноти. Визначаючи зміст інформаційної культури суспільства і спрямованість людських цінностей, детермінуючи пріоритети суспільного поступу в конкретний історичний період, освіта постає дієвим фактором забезпечення гуманітарної безпеки держави.

2. Гуманітарна безпека держави як система захисту гуманітарного потенціалу нації (фізичного й психічного здоров'я, соціального благополуччя, моральності, духовності, психологічної єдності, гуманітарної активності та інтелектуального ресурсу) залежить значною мірою від освітнього впливу. Під впливом інформатизації суспільного життя на передній план у поширенні національних цінностей сьогодні виходять мережеві та дистанційні форми освіти. Актуалізація відкритого навчання, зокрема, масових безкоштовних онлайн-курсів, у світі в цілому викликана необхідністю постійного оновлення набору професійних компетенцій фахівця будь-якого профілю, адже розвиток технологій та інтенсивне напрацювання нової інформації призводить до появи все нових і нових вимог до фахівців. Для забезпечення власної конкурентоспроможності фахівець має постійно самонавчатись, і мережеві форми роблять це максимально простим.

3. Для України мережева освіта є відносно новою формою навчання, а сучасний стан її розвитку характеризується як початковий. Разом із тим, у провідних країнах світу мережева освіта виступає вже не тільки найбільш актуальною формою навчально-виховного процесу, але й необхідною вимогою інформаційного суспільства, в якому знання є основним фактором розвитку та стабільності держави. Адже вплив мережевої освіти на безпеку держави є набагато сильнішим, ніж традиційних форм навчання й виховання. Такий вплив пов'язаний зі значними масивами інформації, систематична циркуляція якої можлива за посередництвом мереж. Це в свою чергу і позначається на розвитку

гуманітарних цінностей громадян українського соціуму у всіх його позитивних та негативних проявах. Тільки за допомогою поширення мережевих форм освіти можливе реальне забезпечення її безперервності. А без мережевої освіти не буде і мережевого суспільства.

4. Серед інших засобів мережевого навчання соціальні мережі мають такі переваги, як загальнодоступність, зручність, привабливість, можливість обійти мовні, вікові, соціальні бар'єри. Ці риси роблять соціальні мережі інноваційним засобом м'якого впливу на розвиток культури і суспільної свідомості. За допомогою соціальних мереж можна навчати учнів або студентів, швидко й ефективно передаючи їм інформацію, підвищувати привабливість навчального процесу й інтерес до дисципліни, організовувати онлайн-обговорення в групах, шукати найсвіжішу релевантну інформацію. Тому доцільним є їх застосування як для формальної стандартизованої освіти, так і для самонавчання.

З одного боку, соціальні мережі спрощують навчання, з іншого – є засобом поширення правдивої або недостовірної інформації про події в країні та у світі, а тому можуть впливати на рівень національної ідентичності, довіри громадян до влади, підтримки ідеї єдиної нації. Соціальні мережі є відкритим простором поширення інформації і менше піддаються державному контролю, як наприклад, інформація, яка транслюється по телебаченню чи в пресі. Тому надзвичайно важливим стає виховання в громадян, особливо в молоді, вміння працювати із суперечливою інформацією, перевіряти її достовірність і не передавати відомостей, які є сумнівними і загрожують стабільності держави.

Для професійного навчання соціальні мережі можуть застосовуватись в усіх формах освіти: формальній, неформальній, інформальній. Серед цих форм, використання соціальних мереж є ефективнішим у процесі неформальної освіти, оскільки людиною рухає мета пізнати те, що є цікавим особисто для неї та отримати ті компетенції, які необхідні у роботі чи в житті. Така ефективність більшою мірою носить якісний характер, адже її кількісна оцінка викликає труднощі, пов'язані з відсутністю у науковому та навчальному просторі процедур обрахунку такого коефіцієнта. На рівні окремої організації, установи чи підприємства може бути використаний коефіцієнт ROI, який відображає повернення вкладених інвестицій в розвиток персоналу.

5. Аналіз показує, що в Україні мережева освіта перебуває на етапі формування. Про це свідчать, зокрема: відставання у плані інноваційних розробок в комп'ютерній галузі, необізнаність значної кількості населення із можливостями мережевих структур для освіти і самоосвіти; домінування консервативного мислення; небажання приймати зміни; низький рівень комп'ютерної грамотності населення в цілому; недостатнє фінансове забезпечення процесів інформатизації тощо.

Виявлено проблеми глобального й локального рівнів, які гальмують процеси інформатизації українського суспільства, зокрема розвитку мережевої освіти. Такими проблемами першочергово виступають: спадковий радянський етатизм, що сприяє закритості інформаційного простору; відсутність комплексної державної програми розвитку науково-освітньої мережі; слабкість фінансової та організаційної підтримки інформаційних розробок з боку

держави; недостатній рівень інвестицій у забезпечення освітніх установ комп'ютерним, технічним оснащенням тощо. Серед проблем локального рівня – недостатньо висока інформаційна компетентність педагогів; низький ступінь самомотивації до змін, зокрема в середній освіті; нижчий рівень інформаційно-комунікативної грамотності в сільських школах; невисокий рівень мережевого етикету; значні трудовитрати на розробку навчальних матеріалів для мережевого використання; неготовність значної кількості педагогів до впровадження інформаційних технологій у навчальний процес та ін.

6. Використання соціальних мереж в освіті має низку переваг як для окремої особистості, так і для соціуму. Переваги використання соціальних мереж в освіті для окремої особистості є суб'єктивними за характером. Для педагога такими перевагами є професійний та загальний розвиток, а також нові можливості створення навчального матеріалу. Для студентів (учнів) соціальні мережі дозволяють здійснювати обмін знаннями; брати участь у різноманітних проектах. Робота в мережі сприяє підвищенню рівня мотивації, рефлексії, реалізації актуальних можливостей та здібностей, розвитку критичного мислення, самостійності, формуванню відповідальності та відчуття причетності до команди. Для самоосвіти соціальні мережі виступають ціннісним механізмом, оскільки спрощують набуття компетенцій недоотриманих у ході формального навчання, за допомогою відкритих онлайн-курсів.

Об'єктивними перевагами використання соціальних мереж як освітнього інструменту – які впливають на державу й суспільство в цілому – виступають: можливість колегіально впливати за допомогою громадських обговорень, на вдосконалення освітянських проєктів; багатогранно розвивати інформаційну культуру суспільства; можливість формувати імідж держави за рахунок інтелектуального мережевого капіталу; відстоювати інтереси та погляди, що в свою чергу впливають на громадське виховання; створювати єдиний інформаційний педагогічний ресурс. Також цінним є синергетичний ефект, який можливий як наслідок роботи групи в соціальній мережі. Адже перетин спільних точок зору, переслідування однакових цілей, обмін ідеями та думками може сприяти досягненню кількісних та якісних показників ефективності для всіх вузлових центрів.

Оскільки соціальні мережі сьогодні постають не лише популярним засобом освіти, але й ефективним чинником розвитку інформаційної культури суспільства, яка реалізується в підтримці або в запереченні національних інтересів, то державна гуманітарна політика має передбачати ефективні напрями цілеспрямованого використання соціальних мереж для протидії інформаційній агресії, яка загрожує цілісності країни.

Шляхами подолання інформаційного розриву, який відділяє Україну від розвинених держав, можуть стати: активне включення України у світові комунікаційні процеси; розробка власної концепції інформаційного розвитку; перегляд та вдосконалення законодавчо-нормативних документів, які сприятимуть інформатизації суспільства; розвиток телекомунікаційної інфраструктури на глобальному та локальному рівнях; збільшення можливостей фінансування розвитку інформаційної галузі; затвердження програм підтримки

науково-освітніх мереж; реалізація заходів з боку державних інституцій щодо приєднання Українського науково-освітнього інформаційного сегменту до європейського і світового інформаційного простору; закріплення на державному рівні програм фінансової підтримки молодих вчених, які створюють ноу-хау в галузі інформаційних систем і технологій.

Зміни повинні мати місце не тільки в інформаційному просторі в цілому, але і в освітній системі зокрема. Важливим є відкриття на базі ВНЗ курсів із медіа-освіти для вчителів та викладачів всіх галузей знань; посилення навчальних програм модулями інформаційного спрямування; державна фінансова підтримка закупівлі інформаційних технологій для системи освіти. Для неформальної освіти доцільним є впровадження: відкритих он-лайн курсів для населення, посилення уваги над групою безробітних; вивчення інформаційних потреб громадян тощо.

Ці заходи можуть бути реалізовані за умови інтеграції зусиль органів влади, наукових відомств, ІТ-установ, Міністерства освіти і науки України, Держкомзв'язку, Укртелекому та інших установ і відомств причетних до питань інформаційного розвитку. Їх впровадження сприятиме розвитку стратегічно важливих сфер українського суспільства і тим самим може спростити входження України до світового інформаційно-освітнянського простору.

Основні положення дисертаційного дослідження викладені у таких публікаціях автора:

Статті у наукових фахових виданнях України:

1. Тишкова О.В. Сучасні соціальні мережі як інструмент неформальної освіти / Г.О.Нестеренко, О.В.Тишкова // Гілея. Науковий вісник. – Випуск 49 (№7). – 2011. – С. 451-458.
2. Тишкова О.В. Соціальні мережі як виклик сучасності в освітньому середовищі / О.В. Тишкова // Вісник Інституту розвитку дитини. Вип. 34. Серія: Філософія, педагогіка, психологія: 36. наук. праць. – К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2014. – С. 63-72.
3. Боятюк О.В. Світоглядне підґрунтя дослідження безперервної освіти в мережевому суспільстві / О.В. Боятюк // Гілея. Науковий вісник. – Випуск 90. – 2014. – С. 313-319.
4. Боятюк О.В. Соціальні мережі як актуальний інструмент безперервної освіти: уніфікація понять та міра використання / О.В.Боятюк // Мультиверсум. Філософський альманах / гол. ред. В.В. Лях. – Вип. 8-9. – К., 2014. – С.137-147.

Статті у закордонних наукових виданнях:

5. Tyshkova O. Internet portals and their role in the development of the energy sector / O. Tyshkova, G. Nesterenko // Islamism as a marginal reaction of Mohammedan countries on policy of energy and fuel // Quarterly Journal of Modern Science. – 2013. - Vol. 3/18. – P. 305-319.

Інші публікації:

6. Тишкова О.В. Перспективи та загрози «мережевого» підвищення кваліфікації викладачів в НПУ імені М.П.Драгоманова / О.В.Тишкова // Єдність навчання і наукових досліджень – головний принцип університету: 36. наук. праць звітно-наукової конференції викладачів університету за 2010 рік, 9-10 лютого 2011 р. – К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2011. – С.304-305.

7. Тишкова О.В. Інтернет-комунікації як засіб маркетингової політики післядипломної педагогічної освіти / О.В. Тишкова // Сучасна післядипломна освіта: традиції та інновації // ред. колегія: Ісаєнко В.М., Гузій Н.В. та ін. - К.: Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2012. – С.76-81.

8. Тышкова О.В. Социальные сети в тайм-менеджменте современного преподавателя / О.В. Тышкова // Экономика. право и образование в условиях модернизации общества: под общ. ред. О.В. Перцевой. – М.: НОУ ВПО «МУ им. С.Ю.Витте», 2013. – С. 224-229.

9. Тишкова О.В. Соціальні мережі як інноваційний фактор впливу на розвиток потенціалу студентів / О.В.Тишкова // Тези доповідей Міжнар. наук.-практ. конф. «Проблеми формування та розвитку інноваційної інфраструктури». – Львів: Вид-во Львівської політехніки, 2013. – С. 434-435.

10. Tyszkowa O. Organizacja dla nauczycieli: Ukraińska doświadczenia / Olena Tyshkova, Galina Nesterenko, Sofiia Sokolova // Podwyższanie kwalifikacji kadry pedagogicznej i naukowo pedagogicznej, pracującej w systemie edukacji zawodowej – Kielce: Instytut Biznesu i Innowacyj. – 2013. – S. 88-108.

11. Тишкова О.В. Сучасна освіта дорослих в Україні: інноватика державно-громадської регуляції / Г.О.Нестеренко, О.В.Тишкова // Управління освітою / Міністерство освіти і науки України, Нац. пед. ун-т імені М.П.Драгоманова; за науковою ред. В.П.Беха; редкол.: В.П.Бех (голова), М.В.Михайліченко (заст. голови) [та ін.]. – К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2013. – С. 381-411.

12. Тышкова Е.В. Инновационные технологии и методы активизации креативного мышления личности / О.В. Тышкова // Поддержка одаренности - развитие креативности: мат-лы междунар. конгресса (Витебск, 22-27 сентября 2014 г.): в 2-х т. / редкол.: И.М.Прищепа (гл. ред.) и др. - Витебск: ВГУ имени П.М.Машерова, 2014. - Т. 1. – С. 99-103.

13. Тишкова О.В. Уточнення понять «компетенції» та «компетентність» у контексті підвищення кваліфікації викладачів / О.В.Тишкова // Управлінські компетенції викладача вищої школи: Мат-ли II Міжнар. наук.-практ. конфер. (28 лютого 2014 р.) / ред. кол.: В.П.Андрущенко (голова), Г.О.Нестеренко, (заст. голови) та ін. – К.: Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2014. – С. 128-130.

14. Боятюк О. Термінологічні нарації, або Ще раз до уточнення поняття «компетенції» / О. Боятюк, С. Харченко // Управлінські компетенції у професійній діяльності викладача / редкол.: В.П. Андрущенко, Г.О. Нестеренко, Є.О. Смельяненко та ін.. – К.: Аграр Медіа Груп, 2015. – С. 27-46.

15. Боятюк О.В. Використання соціальних мереж в освіті та їх вплив на цілісність гуманітарного простору країни / О.В. Боятюк, Г.О. Нестеренко //

Сучасні інформаційно-телекомунікаційні технології: матеріали науково-технічної конференції (Київ, 17-20 листопада 2015 р.). – К.: Державний університет телекомунікацій, 2015. – Т. V. Інноваційні технології менеджменту підприємств і організацій. – С. 24-26.

16. Боятюк О. Мережева освіта та її потенційний вплив на гуманітарну безпеку держави / О. Боятюк, Г. Нестеренко // Виклики та загрози гуманітарній безпеці Української Держави: зб. наук.-експерт. мат.-лів / за заг. ред. С. І. Здіорука. – К.: НІСД, 2015. – С. 90-94.

АНОТАЦІЇ

Боятюк О.В. Безпековий вимір використання соціальних мереж в освіті. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філософських наук за спеціальністю 09.00.10 – філософія освіти. – Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова. – Київ, 2016.

У дисертації досліджено концептуальні основи безпекового виміру використання соціальних мереж в освіті. Обґрунтовано положення, що лише за умови достатнього ступеня мережовості освіта набуває форми безперервної і може ефективно виконувати функцію розвитку актуальних для нації цінностей. Показано, що мережевість і відкритість є невід’ємними характеристиками сучасної освіти, але в Україні рівень їх розвитку характеризується як початковий, і це відставання від провідних країн світу негативно впливає на безпеку держави.

Концептуалізовано ідею про потенційний вплив соціальних мереж як інноваційного освітнього інструмента на гуманітарну безпеку держави. Показано, що цей вплив опосередковується швидким і ненав’язливим поширенням інформації через соціальні мережі, що реалізується в процесі як цілеспрямованого, так і стихійного їх використання в освіті.

Виявлено можливості мережевої освіти для забезпечення її безперервності, запропоновано рекомендації щодо розвитку мережевих форм освіти в Україні.

Ключові слова: гуманітарна безпека, мережева освіта, мережеве суспільство, соціальна мережа, формальна, неформальна та інформальна освіта.

Боятюк Е.В. Безопасностное измерение использования социальных сетей в образовании. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата философских наук по специальности 09.00.10 – философия образования. – Национальный педагогический университет имени М.П. Драгоманова. - Киев, 2016.

В центре работы - идея о реализации сетевого образования только при условии развитого сетевого общества, отсутствие которого свидетельствует о фикции всех возможных образовательных процессов. Обосновано, что в контексте глобальных трансформаций, усиление информатизации, значительного увеличения роли интернет-возможностей, приобретает актуальность сетевые общественные отношения, находящие воплощение в социальных он-лайн сетях, для которых характерны не только глобальные

территориальные масштабы, но и расширение мыслительных горизонтов каждого отдельного индивида.

Автором введено новое понятие «измерение безопасности сетевого социума» и сформулированы основные положения по безопасному использованию социальных сетей в образовании. Дифференцированно преимущества использования последних в кругу ученых, студентов (учащихся), преподавателей (учителей) и лиц занятых самообразованием.

Внимание сосредоточено на трех основных формах образования: формальной неформальной и информальной. Особая роль и значимость таких сетей не может быть не замеченной в системе неформального и тем более информального образования, как таких, которые призваны компенсировать недополученные компетенции в процессе формального обучения. В связи с этим, в работе сформулировано косвенные факторы влияния социальных сетей в процессе образования, которые могут потенциально влиять на гуманитарную безопасность государства.

Соответствующие возможности использования сетевого мышления отражаются в возможностях быстрого, удобного, простого в использовании и надежного способа обмена информации, латентное проявление которой находит свои отголоски в управлении массовым человеческим сознанием, мыслями, действиями и др.

Определены концептуальные положения непрерывного образования, которое сейчас является функцией сетевого общества, а так же определяющим фактором влияния целостно обогащенной и развитой нации, что в перспективе станет залогом гуманитарной безопасности государства. Обосновано влияние сетевого мышления в контексте деформации сознания, ценностей и норм морали граждан.

Замечено, что непрерывность образования возможна только при условии развитого сетевого общества, - проявление и состояние которого в Украине пока требуют систематического улучшения на всех уровнях государственного устройства.

Сосредоточено внимание на необходимости создания условий с целью реализации преодоления же информационного разрыва, который отделяет Украину от развитых стран на государственном, организационном, а так же личностном уровнях. В связи с этим, возникает необходимость в разработке концептуальных положений в вопросе разумного внедрения и использования социальных сетей в образовании, как одного из центральных потенциальных механизмов влияния на общественную позицию, последствием которых является обеспечение стабильности системы гуманитарной безопасности государства.

Первоначально необходимо внедрить систему интернет-мониторинга, которая позволит уже на первом этапе выявлять потенциальные угрозы и в дальнейшем их минимизировать. С целью обеспечения гуманитарной политики, кроме мониторинга, целесообразно осуществлять контроль за информационным наполнением социальных сетей. Также представляется целесообразным принять Закон о социальной и юридической ответственности в случае размещения в

социальных сетях информации, которая будет противоречить стабильности гуманитарной безопасности украинского общества. В диссертационном исследовании представляется необходимым согласовать и утвердить такие концепты на уровне государства.

Реализация основных положений, позволит гражданам Украины повысить уровень нравственности, духовности, культуры общения, возобновить важные ценности и тем самым добиться успеха в вопросе гуманитарной безопасности общества. Этому всему может помочь мощность сетевого пространства, в котором непрерывность образования будет более возможной, доступной и реальной.

Ключевые слова: гуманитарная безопасность, сетевое образование, сетевое общество, социальная сеть, формальное, неформальное и информальное образование.

Boiatiuk O.V. Security dimension of social networks usage in education. - Manuscript.

Thesis for the degree of candidate in philosophical sciences, subject field 09.00.10 - philosophy of education. - National Pedagogical Dragomanov University. – Kyiv, 2016.

The conceptual basis for security measurement of social networks usage in education is researched in the thesis. It is proved that only in condition of efficient webnet spreading education gets mode of continuous education and capability to fulfil a function of development of actual for nation values. It is shown that net-being and openness are significant features of modern education, but level of their development is primary in Ukraine, and this backlog of the leading countries negatively influences on state security.

The idea about potential influence of social network as innovative educational tool on state humanitarian security is conceptualized. It is shown that this influence is caused by quick and discreet spreading of information throw social network which is implemented in both direct and accidental usage in education.

Opportunity of networked education for providing its continuousness is accused, propositions for the development of networked education in Ukraine are offered.

Keywords: humanitarian security, networked education, network society, social network, formal, non-formal and informal education.